

**“IK MAAK MIJ ZORGEN
OVER DE SLUIPENDE
INTIMIDATIE”**

De punker in Sven Gatz roert zich

Sven Gatz keek vreemd op toen we in juli 2014 op zijn nog lege kabinet binnenvielen met een kartonnen raket die hem vanaf de eerste dag in de richting van de sociaal-culturele planeet moest zetten. Het werd voor de minister van Cultuur zoeken naar een ritme in het werken met een sector die hem met ijzeren glimlach bleef bestoken. Omgekeerd moesten wij vaststellen dat deze liberaal oren had naar wat wezenlijk is voor de sector, zeker in deze tijden: de vrijplaats van het sociaal-cultureel werk.

In deze laatste Wascabi voor de Vlaamse verkiezingen wuiven we Sven Gatz uit als minister van Cultuur. We doen dat met een ronde langs de sociaal-culturele hoogtepunten tussen 2014 en 2019. Hoe kijkt hij daarop terug? Waarom vond hij bepaalde kwesties toen belangrijk? Zou hij, met de kennis en de inzichten die hij nu heeft, bepaalde dingen anders aanpakken? Is hij trots op de eerste resultaten van het beleid dat hij de voorbije vier jaar heeft gevoerd als Vlaams minister van Cultuur?

2014

U wordt minister en krijgt bij het begin van de zomer meteen een cadeautje van toen nog de FOV: ons memorandum, in de vorm van een kartonnen raket. Die zomer sloot u nog eens af in ons gezelschap, met uw maiden speech op het Wascabi-evenement op 28 augustus.

“Wie zijn die mensen!?’ Dat vroeg ik me af toen jullie hier binnenstormden met die raket (*lacht*). Die eerste maanden, dat was een opwindende maar ook een ongemakkelijke periode. Opwindend, omdat ik vijf jaar had om dingen te doen. Maar het financieel gesternte waaronder we van start gingen was niet ideaal. Voor onze nieuwe, enthousiaste ploeg was het niet leuk om meteen te moeten snijden. Ik heb wel geprobeerd, van bij het begin, om uit te stralen dat we er samen het beste van gingen maken

en dat we bakens wilden verzetten, al wisten we op dat moment nog niet welke klemtonen we in de hervorming van het decreet Sociaal-cultureel Volwassenenwerk zouden leggen.”

U werden wel wat wittebroodsweken gegund. De besparingen zorgden voor spanningen, maar u kreeg krediet en ruimte. Tegelijkertijd moest u al snel fundamentele beslissingen nemen.

“Ik was de eerste minister van deze ploeg die tijdens het begrotingsdebat in de plenaire zitting de percentages voor de besparingen in mijn subsectoren noemde. En ook dan kon ik nog op krediet rekenen, omdat ik tenminste openlijk had gezegd waar het op stond. Ik denk dat die wittebroodsweken tot eind 2014 hebben geduurd. Toen begon alles te bewegen, en vanaf 2015 voelde de sector de besparingen echt.”

Nog in 2014 verloren de provincies de bevoegdheid voor Cultuur en de ondersteuning van lokaal cultuurbeleid. Veel van de middelen vloeien nu direct naar de gemeenten. U pleitte toen voor vertrouwen in de lokale besturen.

“Globaal kijk ik daar nog steeds op dezelfde manier naar. We zijn nu drie jaar verder – het heeft nog een jaar geduurd voor die overdracht volledig in voege was. Er is op dit moment nog niet veel veranderd, durf ik voorzichtig te stellen.

Veel colleges voeren ondanks de extra middelen de bestaande beleidsplannen uit. Het echte keerpunt zal komen met de nieuwe colleges. Maar ik ga ervan uit dat de veranderingen ook in de volgende beleidsperiode nog relatief beperkt zullen zijn. Het duurt een tijdje vooraleer de impact van al deze beslissingen voelbaar is. Pas dan zullen we kunnen bijsturen of zien waar meer middelen nodig zijn. Vandaar dat ik samen met minister Muylers volop inzet op de lokale vrijetijdsmonitor. Wat ook positieve gevolgen zal hebben is het decreet Bovenlokale Cultuurwerking, dat nieuwe kansen voor aansturing biedt, met een rol voor Intergemeentelijke Samenwerkingsprojecten (IGS) maar ook voor bovenlokale actoren uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk.”

“Als gemeentebesturen niet door hebben dat deze monitoring een onmisbaar instrument is om hun eigen beleid goed te ondersteunen, begrijp ik dat niet”

De Federatie lanceerde toen haar New Deal voor een nieuwe relatie tussen lokale overheden en sociaal-cultureel werk: Vlaanderen dat probeert op een andere manier aan te sturen. U sprak zelf over het belang van monitoring om te kunnen ingrijpen als het misloopt. Maar slechts de helft van de gemeenten participeert. Geeft die monitoring wel een scherp beeld van de toestand?

“De periode voor gemeenten om in te tekenen loopt nog volop. Meer dan 200 gemeenten vullen de monitor nu al in. De eerste resultaten worden na de gemeenteraadsverkiezingen bekendgemaakt, ideaal qua timing voor de nieuwe gemeentebesturen om hun beleidsplannen op te maken voor de komende legislatuur. Ik hoop daar samen met de gemeenten toch een aantal dingen uit te halen. Hoe verhoudt de ene centrumgemeente zich tot de andere voor vrije

tijd, wie investeert het meest? De monitor zal vooral ook een ‘peer review’ zijn voor steden en gemeenten. Ze zullen onderling kunnen vergelijken. Als gemeentebesturen niet door hebben dat deze monitoring een onmisbaar instrument is om hun eigen beleid goed te ondersteunen, begrijp ik dat niet. Het debat is in elk geval nog niet ten einde. Het evenwicht tussen lokaal en bovenlokaal zal zich op een heel nieuwe manier zetten.”

In die discussie werd geregeld verwezen naar de beperkte draagkracht van de vele relatief kleine Vlaamse gemeenten. Het symbolisch recht op cultuur dreigt heel ongelijk verdeeld te zijn.

“Dat klopt wel, maar dat was ook zo met de vorige regeling. In het nieuwe decreet Bovenlokale Cultuurwerking zitten interessante elementen: er is een IGS-stimulus om over de gemeenten heen aan te sturen, maar er is ook de kracht van onderuit, van de lokale partners. Dit wordt een interessante testcase voor verdere fusies. Wie Marx gelooft, meent dat economische assen zullen bepalen welke gemeente met welke samengaat. Maar hier kunnen cultuurgelijkenissen en cultuurverschillen een grotere rol spelen dan economische banden. Mijn aanvoelen is dat dit decreet, wanneer het in 2020 van kracht wordt, vrij snel verder uitgebouwd moet worden. In welke zin – meer IGS of meer van onderuit – zal duidelijk worden aan de hand van best practices. Ik verkies in elk geval een goede samenwerking met partners van onderuit boven een slechte IGS, maar ook een ambitieuze IGS boven een matige samenwerking tussen partners van onderuit.”

2015

Alleen de Vormingplussen en de bewegingen blijven gespaard van het budgettaire mes. Voor het eerst kregen de bewegingen ook effectief het minimum. Maar de etnisch-culturele verenigingen (en de andere verenigingen en instellingen) leken de prijs te betalen met de "solidariteitsbijdrage".

“Onze positie over de bewegingen – lees: de kleintjes – begon zich toen te kristalliseren. Welk perspectief wilden we bieden in moeilijke omstandigheden? Dit was een eerste domino-steentje van wat we nadien structureler in het decreet hebben uitgebouwd. Wat de etnisch-culturele verenigingen betreft, die bijdrage was het gevolg van wat voor mij was afgesproken. We hebben dat willen en kunnen rechtzetten met een inhaalbeweging voor de etnisch-culturele verenigingen en de projectsubsidies.”

Nog in 2015: de sector werd laat betrokken bij het nieuwe decreet Sociaal-cultureel Volwassenenwerk. U begon dan met

focusgesprekken waarvan de verslagen niet beschikbaar waren. Organisaties voelden zich buitengesloten.

“Ik kan me voorstellen dat jullie het gevoel hadden dat alles plots heel snel gegaan is. Maar – hand op het hart – er is geen enkele sector waar we zo lang mee gepraat hebben om zijn decreet bij te schaven. Het heeft gewoon even tijd gekost om in die financieel moeilijke tijden een procedure te vinden die zou werken om die gesprekken met jullie te kunnen voeren. Dat is geen verwijt, maar jullie hebben een andere overlegstructuur met de overheid dan de meeste sectoren. Hun overleg duurt meestal iets korter (*lacht*). Als ik jullie na een ‘gemengd constructieve bespreking’ langs de voordeur had buitengewerkt, kwamen jullie langs de achterdeur weer naar binnen. Andere sectoren doen dat niet!”

Klinkt daar appreciatie?

“Jullie zijn zeer taai. Je moet je aanpassen aan dat ritme en toch proberen tot een werkbaar perspectief te komen.”

Die hele periode, tot aan het voorontwerp in september 2016 toen we rond de tafel gingen zitten, voelden velen in de sector aan als tijdverlies. U had ongetwijfeld tijd nodig om tot een afgewogen concept te komen. Maar de sector had intern al inzichten samengebracht en gevoelige punten aangestipt. Een aantal van die principiële discussiepunten hebben we nooit met u kunnen doorpraten. Het leek een erg klassieke kijk op de rol van een belangenbehartiger, die er pas wordt bijgehaald als de teksten klaar zijn.

“Wij hadden soms ook de indruk dat jullie op vorige kabinetten iets gemakkelijker de pen mee konden vasthouden. Nochtans hebben we jullie nooit iets te nemen of te laten gegeven, dat konden we niet en dat wilden we niet. Maar *point taken*. Met de keuze om te werken met focusgroepen wilde ik ook experts uit andere

domeinen, specifieke thema's en nieuwsoortige praktijken mee in het bad krijgen. Samen met jullie input en de bijdrage van het steunpunt en mijn departement mag ik wel zeggen dat het resultaat er mag zijn. Het decreet biedt voor de sector toekomstperspectief, er zijn spelregels gecreëerd die mogelijkheden scheppen en tegelijk ook grenzen trekken van wat kan en mag. Gevestigde en nieuwe organisaties, in verschillende vormen en gedaanten, bepalen morgen de sociaal-culturele praktijk."

2016

Een goed idee hangt altijd in de lucht.

Ongeveer op het moment dat u kwam met het witboek over de aanvullende financiering, werd Switch opgericht, dat organisaties wil helpen om goedkoper en efficiënter te werken. Ondertussen is ook het Cultuurloket er.

“Het concept van de aanvullende financiering was in hoofdzaak op de kunstensector gemodelleerd. Niet, of toch veel minder, op het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Niet omdat ik jullie dat misgun. Maar het lokale verenigingsleven heeft de aanvullende financiering al decenia geleden uitgevonden met lidgelden en eestfestijnen. Daar is al een dynamiek van onderuit. Ik was dus blij om Switch te zien, ik waardeer dat jullie zelf het weefsel versterken. Maar het heeft inderdaad wel lang geduurd vooraleer het Kunstenloket is omgevormd tot Cultuurloket.”

In het witboek is ook sprake van het wegwerken van drempels voor organisaties, een beetje vergelijkbaar met het actieplan Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid. Voor beide moet de link met het federale niveau gelegd worden. Hoe ervaart u die gesprekken?

“Traag vooral. Ik geloof wel dat we met de coördinatie van het vrijwilligersbeleid ergens geraakt zijn. In de eerste plaats omdat we een aantal keuzes gemaakt hebben waar we ons eerst op geconcentreerd hebben. We hebben

eerst een aantal drempels weggewerkt om de rest van het kluwen overzichtelijker te maken. Het is sisyfusarbeid, want voor elke drempel die je wegwerkt, moet je ergens anders herbeginnen. Maar ondanks die traagheid ben ik tevreden over deze bundeling van krachten. We moeten zo verder doen.”

Toch verandert er niets fundamenteels. Er is nu weer een pittig debat over de reiswetgeving waar het verenigingsleven mee geconfronteerd wordt, met nieuwe planlast tot gevolg. Opnieuw een voorbeeld van hoe met de beste bedoelingen – een Europese verordening om consumenten te beschermen – kleine organisaties getroffen worden. Bij het begin van deze regeerperiode zei u nog dat u daar een fundamenteelere doorbraak wilde forceren.

“Daar zijn we nog niet verder in geraakt. Ik zoek zelf nog naar de sleutel op Europees niveau. Eerlijk? Het is me niet duidelijk welke argumenten je op welk moment bij welke organen moet ontwikkelen in dat Europese labyrint. Maar dat thema is niet weg.”

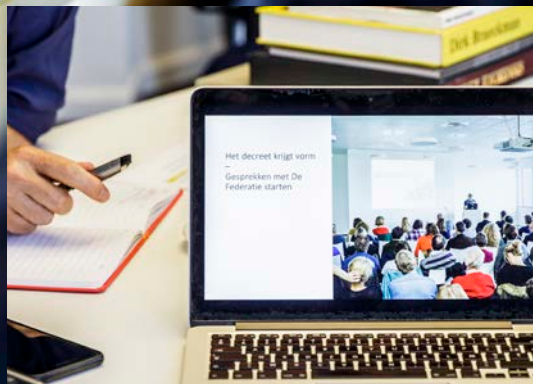
Heeft het gecoördineerd vrijwilligersbeleid een breder draagvlak gecreëerd in de regering om daar assertiever in te zijn?

“Principieel wel. Ik ken weinig partijen die niet beseffen wat deze vorm van verenigen betekent voor onze samenleving. Wij komen ook uit dit verenigingsleven, wij voelen dat aan. Maar wat betekent dat middenveld in andere landen? We hebben vlot een Europese taal gevonden rond handel en economie. Maar voor de positie van mensen en groepen vrijwilligers en de vraag of het beleid die kan ondersteunen, vinden we niet zo gemakkelijk een gemeenschappelijke taal voor dat gesprek over de lidstaten heen.”

Maar het blijft voor u een belangrijke werf?

“Zeker, maar een werf die een individuele beleidsmaker overstijgt. Iedereen voelt goed aan dat het plaatje van

“Als ik jullie langs de voordeur had buitengewerkt, kwamen jullie langs de achterdeur weer naar binnen. Andere sectoren doen dat niet!”

“Het decreet biedt voor de sector toekomstperspectief, er zijn spelregels gecreëerd die mogelijkheden scheppen en tegelijk ook grenzen trekken van wat kan en mag”

overheid-burger-bedrijven niet volledig is, dat een vierde poot nodig is. We zullen een sleutel moeten vinden.”

2016

September. De conceptnota over het nieuwe decreet wordt voorgesteld aan de sector. Die kon zich vinden in heel wat basisuitgangspunten, en zeker in de klemtoon op het civiel perspectief. Maar het verdict over de uitvoering was hard: onwerkbaar, ongewenst, onrealistisch. Enter: De Federatie.

“Ik vond die gesprekken met jullie interessant, al kon ik ze niet altijd bijwonen. Soms om praktische redenen, soms uit tactische overwegingen. Het is soms beter om afwezig te blijven en toe te slaan op kantelmomenten. We hebben elkaar over het algemeen wel gevonden in het herwerken van de tekst. Dat weerspiegelt mijn pragmatische karakter en dat van mijn kabinet. We hadden een aantal basisprincipes, maar er was daarnaast wel ruimte om bij te sturen. Wel moeilijk was dat wij dachten goed te doen door jullie leden vanuit kwalitatieve doelstellingen te laten werken. Terwijl jullie net aangaven dat jullie leden meer vaste grond onder de voeten wilden. Dat hebben we er nadien moeten insteken. Ik begrijp jullie redenering wel: een decreet gaat langer dan één regeerperiode mee, een andere minister heeft misschien andere beweegredenen. Maar voor mij valt de vrijheid van verenigen en zich van onderuit ontwikkelen samen met mijn liberaal uitgangspunt: dat mensen en verenigingen de vrijheid moeten hebben om te kunnen zijn wie ze willen zijn. Dat zit in het decreet

verankerd. En dat kan in de toekomst nog van pas komen...”

Het decreet Sociaal-cultureel Volwassenenwerk is inderdaad bijna het enige decreet waar organisaties nog het recht hebben om kritisch te zijn en niet ingeschakeld te worden in het beleid. Dat is uniek en wezenlijk voor onze sector. En dat is bewaard gebleven in deze samenleving waar de vrijheid van vereniging en de vrijheid van meningsuiting meer en meer ter discussie staan. Je merkt dat dit decreet daardoor een grote aantrekkingskracht uitoefent op belendende sectoren. Fantastisch, want dat toont dat dit civiel perspectief nodig is. Maar zijn de centen er?

“Het is gemakkelijk voor mij om beloftes te doen voor een volgende legislatuur. Maar ik heb altijd gezegd dat dit nieuwe beleidskader met nieuwe middelen moet gepaard gaan. Nog los van jullie bedenking, moet dat op de tafel van de volgende minister van Cultuur liggen. Dat is de consequentie van onze keuze. Als wij vanuit het kabinet de nieuwe instromers redelijke perspectieven willen bieden, moeten er – alleen al daarvoor – nieuwe middelen zijn.”

Staat of valt de uitvoering van dit decreet met bijkomende budgetten?

“Ik denk het wel. Anders hebben we gewoon een verevening: de groten iets minder groot en de kleine wat groter. Jullie hebben daarvoor intern de oefening gemaakt en dat waardeer ik echt. Dat doen ze niet altijd in andere sectoren, daar kijken ze meteen naar de minister. Maar ik wil vermijden dat we gewoon een verevening

krijgen. Het decreet moet ambitieuzer zijn. Ik wil niet dat het snel vervangen moet worden. Dat is een taak voor de volgende minister van Cultuur.”

Misschien bent u dat wel weer?

“Dan weet ik waar we voor staan. *J’assume!*”

2017

In het Vlaams Parlement was er door enkele incidenten waarbij organisaties als KifKif, Citizenne en V.O.E.M. onder vuur werden genomen omwille van hun kritische standpunten of omdat ze in de ogen van sommigen buiten de lijntjes kleurden, een debat over de vrijplaats van het sociaal-cultureel werk. Met een interventie van u die een klassieker is geworden in opleidingen Sociaal-cultureel Werk. U hebt toen duidelijk de subsidie losgekoppeld van het idee dat iemand verkondigt. Hoe ervaart u dat nu?

“In het parlement zie ik steeds weer hetzelfde gebeuren: er komt vanuit een bepaalde hoek opgeschroefde kritiek, er volgt een onderzoek door de administratie met een feitelijk antwoord dat aan het parlement wordt bezorgd en dan binden ze in. Tot daar. Waar ik me meer zorgen over maak, is over de toenemende intimidatie die in de samenleving geslopen is. Wie het schoentje past, trekke het aan. Ik vind dat betreurenswaardig. In een democratie moet je kunnen leven met iemand die er een fundamenteel andere mening dan jijzelf op nahoudt. Je kan niet zomaar mensen of organisaties de mond snoeren door ze schrik aan te jagen en te dreigen met sancties. Het is vreemd om te zien hoe degenen die vroeger vonden dat er een te grote *pensée unique* was, nu – bewust of onbewust – een gelijkaardige *pensée unique* creëren.”

“Het is gemakkelijk voor mij om beloftes te doen voor een volgende legislatuur. Maar ik heb altijd gezegd dat dit nieuwe beleidskader met nieuwe middelen moet gepaard gaan”

Kijk vier jaar verder. Wat ziet u dan? Bent u nog optimistisch?

“Nee, want je ziet het eerder toenemen dan afnemen. Met die intimidatie creëer je bij een groot deel van de bevolking ook een soort consensus: in de pas lopen, niet buiten de lijntjes kleuren. Terwijl al wat een samenleving doet veranderen, buiten de lijntjes ligt. Zie je wel, ik ben nu, als minister, establishment tegen wil en dank, maar er zit nog een klein *punkerke* verborgen in mij en dat spreekt nog af en toe!”

2018 EN 2019

Tot slot, wat staat nog op uw to-dolijstje?

“De veilige context die we met het decreet gecreëerd hebben, voortzetten met de visitaties. Dat is ook een uitnodiging aan jullie: als jullie voelen dat er ‘schuurpapier-elementen’ zijn, laat het ons weten. Ik ben ook benieuwd naar de eerste ronde van de sociaal-culturele projecten binnenkort. Dit is gekoppeld aan de tweede ronde van de innovatieve partnerprojecten. Mij boeit het om te zien wie het met wie doet, welke nieuwe ideeën daaruit voortkomen, ook met voldoende ruimte voor partners uit erfgoed en het sociaal-cultureel werk. We hopen dat nu iedereen er zijn gading in kan vinden. We willen drie rondes organiseren om projecten te krijgen die ons nieuwe paden kunnen aanreiken. Tot slot is er de rol van het sociaal-cultureel werk in het bovenlokale verhaal. Wie in 2020 van start wil gaan, zal in 2019 allianties beginnen te smeden. En voor de rest breekt nu een rare periode aan. Je weet nooit in welk politiek klimaat we terechtkomen vanaf september. Het is moeilijk in te schatten wat we nog kunnen doen in het venster tussen november en februari. Voor we toch weer in de grote publieke debatten terechtkomen over vertrouwen en wantrouwen. En dan zeg ik: waarom zouden we het verenigingsleven wantrouwen als we de gemeente vertrouwen?”

→ Vragen of reacties?

dirk@defederatie.org

liesbeth@defederatie.org